

Eesti keele kui teise keele grammatikapädevuse arendamise võimalusi ja vajadusi

Raili Pool (TÜ, EKI) raili.pool@ut.ee, Jelena Kallas (EKI) jelena.kallas@eki.ee

Lähtekoht

Euroopas on nii täiskasvanute kui ka noorte õppijate keeleõppe korraldamine, planeerimine ja keeleoskuse hindamine seotud Euroopa Nõukogu väljatöötatud keeleoskustasemete jaotuse ja kirjeldustega (CEFR 2001, eestikeelne versioon Raamdokument 2007, CEFR/CV 2018, CEFR/CV 2020).

Grammatikapädevus tähendab keele grammatiliste vahendite tundmist koos oskusega neid kasutada.

Eesti keele kui teise keele (E2) eri keeleoskustasemete (A1–C1) grammatikapädevuse kirjeldus on esitatud Eesti Keele Instituudi keeleportaali Sõnaveeb alamlehel “Õpetaja tööriistad” (vt lähemalt Kallas jt 2021). Kirjeldus annab ülevaate noore ja täiskasvanud keeleõppija grammatikapädevuse arengust, st mida keelekasutaja või -õppija vormi-, sõna-, fraasi- ja lausemoodustuse tasandil teha oskab ja milliste piirangutega ta seda teeb (nt kasutab mõnd vormi vaid tervikuna omandatud struktuurides, eksib vormide moodustamisel jmt). Grammatikapädevuse kirjeldamisel olid aluseks õpiku- ja õppijakeelekorpused.

Uurimuse eesmärk

- saada ülevaade tänapäeva korpuspõhise pedagoogilise grammatika koostamis- ja disainipõhimõtetest (vrd nt Tajino 2019)
- analüüsida, kuidas suhestub tasemepõhine E2 grammatikapädevuse kirjeldus seni koostatud E2 grammatika õpetamisele suunatud, täiskasvanud õppijale mõeldud materjalidega (käsiraamatud, veebimaterjalid). Analüüsivad allikad sisaldavad 1990.–2023. a õppevara loendis sonaveeb.ee/teacher-tools/#/educational-material
- E2 grammatikapädevuse kirjeldust sisaldava EKI veebilehe “Õpetaja tööriistad” edasiarendusena töötada välja kõiki tasemeid hõlmava grammatikateemasid esitleva veebikeskkonna kontseptsioon

Materjali analüüsi näide: E2 käsiraamatud (Tabel 1) ja veebimaterjalid (Tabel 2)

Tabel 1. E2 grammatikakäsiraamatute autor, pealkiri, sihtgrupp/keeleoskustase, harjutuste olemasolu. Metakeele kasutust on näidatud nimetava, omastava ja osastava käände nimetuste kaudu. Allikad on antud ilmutisaastate järjekorras.

autor ja pealkiri	keel	sihtgrupp/keeleoskustase	metakeel	harjutused
Ehala jt 1997. Eesti keele süstemiõpe	eesti	E2 spetsialistid (mitte keeleõppijad) Tasemeilene	nimetav/omastav/vorm, osastav/A-tiivl, osastav/B-tiivl	Ei ole
Õppira 1999. Справочник по эстонскому языку.	vene	Venekeelse põhikooli vanemaste ja keskkool, algaja keeleõpetaja Tasemeilene	nimetav, osastav/A-tiivl, osastav/B-tiivl	Ei ole
Kerge 2000. Eesti süntaksivõrrekeelepraktika	eesti	Õppematerjali koostajad, kõrgtasemel E2 õppijad Tasemeilene	nimetav, osastav, osastav	Näidisharjutused ja selgitused
Metslang jt 2000. Õpetaja tabeliraamat	eesti	E2 õpetajad	nimetav, osastav, osastav	Ei ole
Uuspeid, Valmet 2001. Популярная грамматика эстонского языка.	vene	E2 õppijad Tasemeilene	nominatiiv, genitiiv, partitiiv	Harjutused on, võit ei ole.
Valmis, Valmis 2001. Lühine eesti keele grammatika harjutuste ja võtmega.	vene	E2 õppijad Tasemeilene	nimetav, osastav, osastav	Harjutused ja võit
Metslang jt 2003. Keelekõne	eesti	E2 õpetajad Tasemeilene	nimetav, osastav, osastav	Harjutused ja võit
Rammo jt 2012. Keel selgus! Eesti keele grammatika.	vene inglise soome	E2 õppijad Õpik A1–B1, grammatika kuulub õpiku juurde.	nominatiiv/nimetav, genitiiv/osastav, partitiiv/osastav	Ei ole (harjutused on õpikus, mitte grammatikas)
Rammo, Ü. 2015. Lühine grammatika eesti keele kui võõrkeele õppijale A1 tasemel	inglise	E2 õppijad Tase A1	I nimetav, II osastav, III osastav	Harjutused on, võit ei ole
Rammo, Teräl 2015. Eesti keele grammatika põhieglid. Vahik.	vene inglise	Sihtgrupp täpsustamata, sobib nii E2 õppijale kui õpetajale Tasemeilene	nimetav, osastav, osastav	Ei ole
Mangus, Sirtal 2021. Грамматика эстонского языка с упражнениями и ответами.	vene	E2 õppijad Tasemeilene	nimetav, osastav, osastav	Harjutused ja võit

Võimalused

Käsiraamatud:

- suurem osa on tasemeüleised ja käsitlevad grammatikat terviklikuna
- sihtgrupp on eeskätt keeleõppijad, sellest tuleneb ka vahenduskeel
- valdavalt omakeelne terminoloogia
- E2 õpetajatele suunatud grammatikakäsitlusi on vähe, tasemeinfo neis puudub
- suurem osa sisaldab harjutusi ja vastuste võtit

Veebimaterjalid:

- kursused Keeleklik ja Keeletee on seotud kindla tasemega, grammatikateemad on integreeritud kursuse sisse, selgitamiseks kasutatakse videoid
- harjutusvara ja õpiobjektid on suunatud mõne kindla grammatilise teema käsitlemisele ja peamiselt B1-C1-tasemele
- vabalt kättesaadavad veebimaterjalid käsitlevad pigem üksikküsimusi ega hõlma kõigi keeleoskustasemete grammatikat läbivalt
- kõrgkoolide e-kursused Moodle'is on registreerimisega ja enamasti väljastpoolt osalejatele tasuta

Vahetõttu:

- **E2 õpetajatele:** puudu on käsiraamat, mis arvestaks õppija keeleoskustasemega (kuidas grammatikapädevus tasemelt tasemele areneb, mida millal õpetada) ja aitaks (eriti algajal) E2 õpetajal grammatiliste vormide moodustamist, lauses kasutamist jms keeleõppijast lähtuvalt seletada ning õppijakeelt analüüsida
- **E2 õppijatele:** puudu on keeleõppijat tasemelt tasemele suunav veebikeskkond koos diagnostiliste testide ja harjutusvaraga, mis arvestaks korraga nii grammatikapädevuse kui ka sõnavara ja konstruktsioonide arengut; puudub e-harjutusvara algajale keeleõppijale

sonaveeb.ee/teacher-tools/#/grammar

Tabel 2. E2 e-õppevara tüüp, pealkiri, keeleoskustase, metakeel, harjutuste tüübid, kättesaadavus. Metakeele kasutust on näidatud nimetava, omastava ja osastava käände nimetuste kaudu.

õppevara tüüp	pealkiri	keeleoskustase	metakeel	harjutuste tüübid	kättesaadavus
Veebipõhine keeleõppekeskkond	Eesti keele ja kultuuri kursused keeleweb2.ut.ee	kesktase, kõrgtase B1, B2, C1	Olenevalt teemast: nimetav, omastav, osastav või nominatiiv, genitiiv, partitiiv	Valk- ja lühivastustega, sobitamis-, grupeerimis-, õige-vale-, järjestamisharjutused. Grammatikat ei selgitata.	vaba
Veebipõhine eesti keele kursus	Keeleklik keeleklik.ee	0-A2	esimene, teine ja kolmas vorm	Valkvastustega, grupeerimis-, linkharjutused. Selgitused videotena (inglise, vene keeles) + näited	vaba
Veebipõhine eesti keele kursus	Keeletee keeteete.ee	B1	esimene, teine ja kolmas vorm	Valkvastustega, grupeerimis-, linkharjutused. Selgitused videotena (inglise, vene keeles) + näited	vaba
TÜ e-õpiobjektid	Sihis eesti keeles www.ut.ee/eha Üniskalenne teemad eesti keele kui teise keele õppijatele space.ut.ee/handle/10062/22929 Eiav kõnevik eesti keele kui teise keele õppijatele space.ut.ee/handle/10062/22929 Tingiv kõnevis eesti keele kui teise keele õppijatele space.ut.ee/handle/10062/22927	B2-C1	nimetav, osastav, osastav	Valk- ja lühivastustega, grupeerimisharjutused. Eestikeele selgitav tekst + näited.	vaba
E-kursused Moodle'i keskkonnas	Eesti keele teise keele õppijate veebipõhised üksikõppimise põhikooli III astmele	B1	nimetav, osastav, osastav	Valk- ja lühivastustega harjutused. Eestikeele selgitav tekst pdf-failides	Vaba, vaja teatada kasutajatele

Vajadused

- uus korpuspõhine pedagoogiline veebiressurs, mis võimaldaks grammatika teemade esitamist tasemete kaupa ja oleks seotud CEFR-ist lähtuva E2 sõnavara- ja grammatikapädevuse kirjeldusega
- õppija peab saama valida, mis teemade ja mis tasemel selgitustega soovib tutvuda ja milliseid harjutusi soovib teha. Iga teema juures peaksid olema diagnostilised testid ja automaatkontrolliga ja selgitustega harjutused (nt miks oleks pidanud kasutama teistsugust vormi või sõna)
- teemade selgitamisel tuleb kasutada multimeedia võimalusi. Sama teema kohta võib videoid olla mitu, tasemest lähtuvalt nii vahenduskeeles kui ka eesti keeles. Lisaks videotele on vajalik ka grammatikaselgituste tekstiline esitamine. Vt nt soome keele veebigrammatika openlearning.aalto.fi/course
- otsing võiks olla nii grammatiliste kategooriate kui ka suhtlusfunktsioonide järgi. Vt nt itaalia keele grammatiline profiil unistrapg.it/profilo_lingua_italiana
- linkimine välisressurssidega: õppekorpused, õppesõnastikud (sh Keeleõppija Sõnaveeb).
- keeletehnoloogia rakendamine: kõnesüntees, kõnetuvastus

Kirjandus

CEFR 2001 = The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. 2001. Strasbourg: Council of Europe.
CEFR/CV 2018 = Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors. Strasbourg: Council of Europe.
CEFR/CV 2020 = Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe.
Kallas, Jelena; Koppel, Kristina; Pool, Raili; Tsepelina, Katrin; Üksik, Tiiu; Alp, Pilvi; Epner, Anu 2021. Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad Eesti Keele Instituudi keeleportaalis Sõnaveeb. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 17, 61–80.
Raamdokument 2007 = Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine, hindamine. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium, 2007.
Tajino, A. 2019. New Approach to English Pedagogical Grammar: The Order of Meanings. Routledge.